

Onuncu Dünya Satranç Şampiyonu Boris Spassky Vefat Etti

Ali Bürümcekci
TSF Yayın Kurulu Üyesi

Boris Spassky, Moskova'daki 1973 Ulusal Takımlar Turnuvası'nda

Rusya Satranç Federasyonu Direktörü Alexander Tkachev, onuncu Dünya Satranç Şampiyonu **Boris Spassky**'nin 27 Şubat tarihinde 88 yaşında vefat ettiğini duyurdu.

1937 doğumlu olan Spassky satrançı 5 yaşında öğrendi. İkinci Dünya Savaşı esnasında Leningrad'dan bombardımandan önce kalkan son trenle ile kaçabilen Spassky, 16 yaşında Uluslararası Usta oldu. 1955 yılında Dünya Gençler Şampiyonluğu'nu kazanan isim, Sovyetlerin bu ünvanı elde eden ilk oyuncusu oldu. Aynı yıl katıldığı Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği (S.S.C.B.) Birinciliği'ndeki 11½/19 sonucuyla Geller ve Smyslov'un ardından 3.-6.lığı paylaştı. 1956 Adaylar Turnuvası'na 19 yaşında terfi ederek Büyükusta (GM) olan Spassky'nin bu rekoru, 1959 Adaylar Turnuvası'na 16 yaşında katılan Bobby Fischer tarafından kırılacaktı.

Korchnoi, Spassky, Petrosian ve Tal arasındaki farkı 2019 basımı kitabında Soltis şöyle dile getirir: “*Korchnoi, birincilik ödülü garanti olsa bile turnuvada edinilebilecek en yüksek puanı almak isterdi. Buna karşılık Spassky, birinciliği elde etmekle yetinirdi. Petrosian ilk sıralardaki ödüllere biriyle yetinirdi. Ve Tal'in mutlu olması için ise birkaç güzel oyun kazanması yeterli olurdu.*”

1956 S.S.C.B. Şampiyonası'nda Taimanov ve Averbakh ile birinciliği paylaşan Spassky, eşitlik bozma turnuvasında iki oyunu kaybedip, diğer oyunu berabere bitirdikten sonra, son partinin bir önemi kalmadığından son turu hükmen kaybetmiştir. Fakat beraberlikle neticelenen oyundaki at hamlesi unutulmazlar arasındadır:

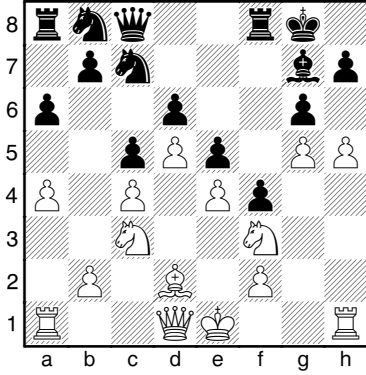
Averbakh ile Spassky gençlik yıllarında

[Oyun 1]

Yuri Averbakh – Boris Spassky

Moskova 1956, [E75]

1 c4 ♘f6 2 ♘c3 g6 3 e4 d6 4 d4 ♙g7 5 ♙e2 0-0 6 ♙g5
c5 7 d5 ♖a5 8 ♙d2 a6 9 a4 e5 10 g4 ♘e8 11 h4 f5 12 h5
f4 13 g5 ♖d8 14 ♙g4 ♘c7 15 ♙xc8 ♖xc8 16 ♘f3 (D)

16...♘c6!!

Tim Krabbé'ye göre oynanmış en fantastik hamle! Taimanov böyle bir hamle oynamaktansa terk etmeyi tercih edeceğini söylemiştir. Spassky ise bu hamle için "16...♘c6

oynadım çünkü pasif konumunda gördüğüm başka pratik bir hamle yoktu. Yuri Averbakh'ın burada 55 dakika düşünmesine çok şaşırdım. Bence Beyaz 17 dxc6 bxc6 18 h6 ♙h8'den sonra, iki taş önde kazanmalıydı" diye yazmıştır.

17 dxc6 bxc6 18 ♘h4 ♖e8 19 hxg6 hxg6 20 ♖g4 ♙b8
21 ♘d1 ♘e6 22 ♙a3 ♘d4 23 ♙ah3 ♖f7 24 ♙c3 ♙fe8
25 ♙3h2 ♖xc4 26 ♘xg6 ♙e6 27 ♙xd4 ♙xg6 28 ♖f5 ♖e6
29 ♖xe6+ ♙xe6 30 ♙c3 d5 31 f3 ♙b3 32 ♙h3 c4 33 ♘d2
♙g6 34 ♙g1 d4 35 ♙a5 ♙f8 36 ♙g4 ♙d6 37 ♘c2 ♙d7
38 g6 ♙db7 39 ♙e1 c5 40 ♙gh4 ♙g7 41 ♙a5 c3 42 bxc3
♙a3 43 cxd4 exd4 44 ♙xf4 ♙a2+ 45 ♘d3 ♙b1 46 ♙h1
♙xa4 47 ♘c2 ♙b5 48 e5 d3+ 49 ♘xd3 ♙xf4 50 ♙c3
♙xf3+ 51 ♘e4 ♙g3 52 ♘f4 ♙xg6 53 ♘e3 ♙b8 54 ♘f5 ♙f8
55 ♙h5 ♙e8 56 ♘e4 ♙g1 57 ♙h3 ♙f8 58 ♘d5 ♙d1+
59 ♘e4 ♙c1 60 ♘d5 ♙d1+ 61 ♘e4 ♙d7 62 ♘h6+ ♙xh6
63 ♙xh6 ♙h7 64 ♙g6+ ♘f7 65 ♙f6+ ♘e7 66 ♙c6 ♘d7
67 ♙xc5 ♙h6 68 ♘d5 ♙b6 69 ♙a5 ♙b5 70 ♙xb5 axb5
71 e6+ ♙xe6 72 ♘c5 ♙e5+ 73 ♘b6 ½-½

S.S.C.B. ile Dünya Karması arasında 1970 yılında oynanan efsane olmuş maçta, Spassky'nin Larsen'e karşı elde ettiği galibiyete ne demeli?

Boris Spassky – Bent Larsen, Belgrad 1970

[Oyun 2]

Bent Larsen – Boris Spassky

Belgrad 1970, [A01]

Analizler: Spassky ve Larsen (italik)

1 b3

Larsen bilerek sıra dışı bir yaklaşım sergiliyor. Mücadeleyi açılıştan oyunortasına çekerken, ortağıni normal açılış yollarından itmeyi düşünüyor.

1...e5 2 ♙b2 ♘c6

"1 b3 ile başladığım yaklaşık 20 oyunda kimse böyle oynamamıştı" – Larsen.

3 c4 ♘f6 4 ♘f3

"4 g3 d5'ten sonra Siyahın konumu iyi olurdu." – Larsen.

4...e4 5 ♖d4 ♙c5

Beyazın açılış kurulumunun zararı, rakibinin taşlarını serbestçe geliştirirken aynı zamanda merkezini güçlendirebilmesidir.

6 ♖xc6

"6 e3?'ten sonra 6...♙d4 7 exd4 d5 Siyahın işine gelirdi." – Larsen

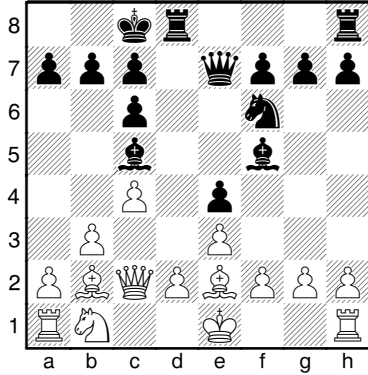
6...dxc6

"Bu konum şimdi Sicilya Savunması'nın Nimzowitsch Devamyolu'nun ters-renkli haline gelmiştir: 1 e4 c5 2 ♗f3 ♗f6 3 e5 ♗d5 4 ♗c3 ♗xc3 5 dxc3. Bu konumda Nimzowitsch zamanında 5...b6? oynamış, ancak fikir sonraları 6 e6! sürüşüyle yanıtlanmıştır. Yukarıdaki konuma kıyasla, Beyazın fazladan bir temposu vardır ve c5- karesinin fil için en iyi hane olduğu da kesin değildir." – Larsen.

7 e3 ♙f5 8 ♖c2 ♖e7 9 ♙e2

"Bazı devamyollarında atın e2- karesine gidebilmesini engellediği için zayıf bir hamleydi." – Larsen.

9...0-0 (D)

Siyah güçlerini hareketlendirmiştir. Kendisi e4- karesini sağlama almış ve şah kanadında bir saldırıya hazırlanmaktadır. Ayrıca Beyazın d- piyonu karşısında açık hat üzerinde baskısı da mevcut.

10 f4?

"Beyazın durumunu kurtarılması imkânsız hale getiren bir hata. Bu hatayı nasıl açıklayabilirim? Bana göre Bent Larsen fikrini 11 ♙xf6 ♖xf6 12 ♗c3 ile birleştirmek istiyordu fakat Beyazın planı çürütülüyor." – Spassky.

"(??) Oyunu kaybeden, çok zayıf bir hamle. Normal gelişim devamyollarının dışında başka bir seçenek 10 a3 hamlesiydi." – Larsen.

10...♗g4!

Bu basit hamle Beyazı bir anda kritik bir konumda bırakıyor.

11 g3

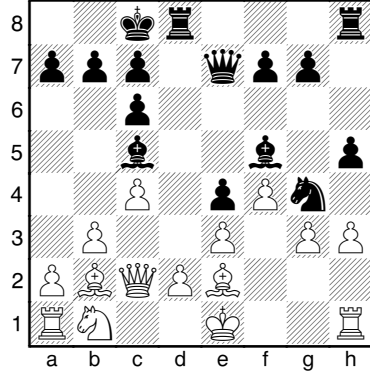
"Beyazın yeterli bir savunması yok. Şayet Beyaz 11 0-0'a karar kılarsa, 11...♖h4 12 h3 h5 sonrası bir saldırı ile

karşılaşacaktı" – Larsen.; "11 ♙xg4'ten sonra ise 11...♖h4+ gelirdi." – Larsen.

11...h5

"11...♗xd2 hamlesi çok cazip. Fakat 12 ♗xd2 ♗xe3 13 ♖c3 ♗d8 'den sonra Siyahın kazancını kanıtlamak kolay olmazdı. Onun için daha sağlam bir yol izledim." – Spassky.

12 h3 (D)

Beyaz için kolay değil. 12 ♗c3'ten sonra 12...♗xd2 alışı Siyah için kesin kazanç olurdu.

12...h4!

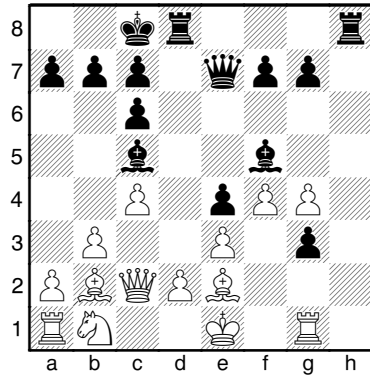
Siyah taş feda ederek rakip şahın konumunu ortaya çıkarır.

13 hxg4

Larsen burada neredeyse bir saat (53 dakika!) düşündü fakat kurtuluş yok:

13 ♙xg4'ten sonra 13...♙xg4 14 hxg4 hxg3 15 ♖g1 ♗h1! (15...♗h2 sonrası da kazanırdı – Larsen.) 16 ♗xh1 g2 17 ♖g1 ♖h4+ 18 ♙e2 ♖xg4+ 19 ♙e1 ♖g3+ 20 ♙e2 (20 ♙d1 ♖f2 21 ♖xe4 ♖xg1+ 22 ♙c2 ♖f2 ve kazanır.) 20...♖f3+ 21 ♙e1 ♙e7 ve mat kaçınılmaz.

13...hxg3 14 ♖g1 (D)

14...♗h1

"(!) Beyaz tüm ümidini 14...♖h4 hamlesine bağlamıştı. 15 ♖g2 ♖h1+ 16 ♙f1 ♙xg4 17 ♖xe4 ♗he8 18 ♙e5 f6

19 ♖c3 ve Beyaz dayanmaya çalışabilir” – Larsen.

15 ♖xh1 g2 16 ♖f1

“Şayet Beyaz 16 ♖g1 oynarsa, 16... ♗h4+ 17 ♖d1 ♗h1 gelirdi” – Larsen. 18 ♗c3 ♗xg1+ 19 ♖c2 ♗f2 20 gxf5 ♗xe2 21 ♖a3 sonrasında 21... ♖b4 kazanır.

Oyun sırasında başka bir devam yolu ile heyecanlandım: 21... ♗d3+ 22 ♗xd3 exd3+ 23 ♖c3 ♖xe3 (23...a5 24 ♖c2!) 24 dxe3 d2 25 ♖d1 ♖h8! ve Siyahın bir piyonu vezire terfi eder.

16... ♗h4+ 17 ♖d1 gxf1 ♗+ 0-1

Tigran Petrosian ile Boris Spassky 1969 yılındaki Ünvan Maçı'nda karşı karşıya.
Arkada ise Başhakem Albéric O'Kelly de Galway görünüyor.

Spassky'nin kariyerinde biraz ilerleyip bir anekdot paylaşalım: Onuncu Dünya Şampiyonu, ünvanını yitirdikten altı sene sonra, 1978 yılında yirmi oyun üzerinden oynanan Adaylar Final Maçı'nı Korchnoi'a karşı 10½ -7½ skoruyla kaybeder. Dokuzuncu oyun sonunda Spassky 6½-2½ geridedir. Onuncu partide Spassky masada neredeyse hiç düşünmemiştir. Dinlenme odasındaki demo tahtasında konumu inceleyen Spassky, hamlesini yapmak için masaya gelir, hamlesini yapar ve tekrar köşesine geri çekilir. Korchnoi'un hamlesi demo tahtasında oynatıldığı zaman hamlesini gene uzaktan düşünen Spassky tahtaya bir kere daha sadece hamlesini yapmak için gelir. Bu tutum diğer oyunlarda da devam eder ve Spassky dört oyun peş peşe kazanarak durumu 7½-6½'a getirir. Bu oyunlar arasında tabii ki itirazlarda bulunulmuş ve tehditler ortaya konmuştur. Ancak sinirlerine hâkim olabilen Korchnoi, kalan dört partide 3 puan alarak maçı kazanır.

Bir oyun da Asrın Maçı'ndan:

[Oyun 3]

Boris Spassky – Robert James Fischer

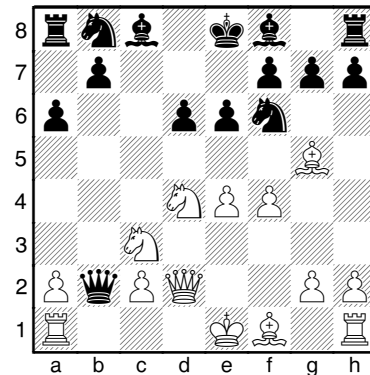
Reykjavik 1972, [B97]

1 e4 c5 2 ♖f3 d6 3 d4 cxd4 4 ♖xd4 ♖f6 5 ♖c3 a6
6 ♖g5 e6 7 f4 ♗b6 8 ♗d2 ♗xb2 (D)
9 ♖b3

Yedinci oyundaki devam yolu. Amaç siyah veziri oyunun dışında bırakmak, fakat Fischer onu tehlikeli bölgeden hemen çıkaracak. “Bu devam yolu daha az incelendiğinden Spassky normal 9 ♖b1 hamlesinden daha fazla pratik şans sunduğunu düşünüyor. Fakat objektif olduğumuzda 9 ♖b3 çok da mantıklı gözüküyor: at d4-, kale de b1- karesinde daha iyi duruyor” – Mednis.

9... ♗a3

Yine de siyah veziri savaşa getirmek kolay değil. 10 a3 ve 11 ♖a2 tehdidi vardı.

10 ♟xf6

"Beyaz 7. oyunda yeteri kadar kompanzasyon elde etmediğinden bu kırıma bekleniyordu" – Timman.

Yedinci oyunda 10 ♟d3 oynanmıştı. Bu hamle Siyahın seçeneklerini sınırlandırdı.

10...gxf6 11 ♟e2 h5

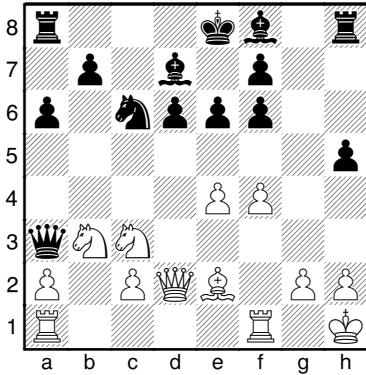
"Benzer konumlarda bilinen bir hamle: h5- karesi filin elinden alınıyor" – Timman. Başka bir zayıflık, fakat f7- karesine baskı kuracak 12 ♟h5 hamlesi engellenmeliydi.

12 0-0 ♟c6

"Fischer atını d7- karesinden geliştirmeyi tercih etmiyor" – Timman.

Teori 12...♟d7 ve sonra ...♟c5 oynayarak veziri aktifleştirmeyi önerir.

13 ♟h1 ♟d7 (D)

"Bu noktaya kadar pek de özel birşey yok. Şimdi 14 ♟f3 beklersiniz ama Fischer kuşkusuz bu hamleye karşı çok hazırlıklıydı" – Timman. Yorumcular Siyahın son iki hamlesini eleştirdiler: "Beyazın hamleleri bir şey yapmıyorken bu doğal hamleler neden zayıf olsun?" – Mednis.

14 ♟b1!

"Bütünyle yeni bir hamle. Beyaz basitçe sıkıntılı durumdaki siyah veziri düşürmeye oynuyor. Spassky'nin bu hamle için yaklaşık yarım saat düşünmesinden bu konumun yardımcıları ile yaptıkları hazırlığın parçası olmadığını anlıyoruz fakat hamle belki de hafif farklı bir konum için bir yardımcısı tarafından da bulunmuş olabilirdi" – Timman.

Genelde burada 14 ♟f3 oynanır. 14...0-0-0 sonrası tatminkâr. b1- karesine geri gitmek kazanan bir manevra olmayabilir. İlginç bir fikir, ama işe yaramasının tek nedeni Fischer'in o gün iyi bir modda olmamasıydı. Bir örnek 14 ♟e3 ♟c8 15 ♟b1 ♟a4 16 c4 ♟a5 17 ♟c3 ♟xc4 18 ♟xf6 ♟h6 ve Siyah iyidir. (Tal-R. Bryne, Leningrad 1973). – Mednis.

14...♟b4

"14...♟a4 15 ♟e3'ten sonra Fischer muhtemelen...

15...♟e7! oynayacaktı. (15...♟b4 – Timman.) 16 ♟c3 ♟c6 ve Siyah güvende. – Mednis; 14...♟b2 15 a3 15 a4'ten çok daha sağlam. Beyaz kendi taşları için daha fazla kareler yaratmaktansa Siyahtan alabileceği kadar kare almaya çalışır. Veziri kazanmak için acele etmiyor çünkü zaten zayıf bir konumda." – Timman.

"15 a4 hamlesi bazı Hollanda çevrelerince a3- karesini at için boşaltmak için tavsiye edildi. Fakat b4- hanesini bırakmak büyük bir kayıp: 15...d5! 16 exd5 ♟b4 17 ♟a3 ♟c8 Beyaz piyonunu geri kazandı ama konumsal olarak başka bir şeyi yok." – Timman. (17...♟xd5 daha da güçlü.)

"15...♟c8 sonrası Siyah rok yapmaya vakti olmadığı için zor bir durumdur" – Mednis. "16 ♟c3'e karşı 16...♟a5 oynamak amacıyla, fakat Beyaz konumunu güçlendirmek için sakince 17 ♟f3 ile cevap verir. Siyah vezirin 16..f5 17 exf5'ten sonra kaçmasına izin verir. Piyonunu geri kazanır ve Siyah şahı için güvenli bir yer bulamaz. Garip gözüken 16...♟e5 ise 17 ♟c3! ♟h6 18 g3 ile çürütülür. Şimdi mesela 18...h4 19 ♟g2 hxg3 20 hxg3 ♟g8 21 ♟f2 ve vezir kaçamaz." – Timman.

Alternatifler:

a) "15 a3! ♟e7 (15...♟xe4 16 ♟d3 ♟d5 17 c4 vezir düşerdi.) 16 ♟c3 ♟c6 17 ♟f3 Siyahın taşları garip bir şekilde toparlanmaya çalışıyor. Bu da Beyaza rakibinin konumu karşısında gizli biraz baskı uygulamasına izin veriyor. d- dikeyinde üçleyebilir, f4-f5 oynayabilir ve muhtemelen ♟a5 veya ♟d4 gibi hamlelerle çalışabilir" – Timman.

b) "Donner'in fikri olan 15 c4 de ikna edici değil çünkü 15...♟b4 16 ♟e3 ♟a5'ten sonra Siyah taş değişebilir; savunan taraf için ufak bir zafer" – Timman.

15 ♟e3

"b6 karesini vezire bırakmıyor" – Timman.

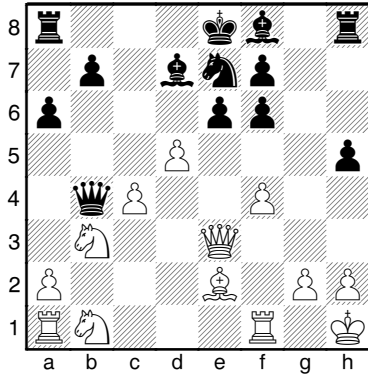
15...d5??

Önemli bir hata. 16 a3 Va4 17 Ac3 tehdidi vardı.

"Schmidt'in 15...f5 ile hat açmak için çift piyon fedası ilginç bir fikirdir. Bir devamı 16 exf5 ♟e7 17 fxe6 fxe6 18 f5 ♟h6 19 ♟xh5+ ♟d8 20 ♟d4 ♟xd4 21 ♟xd4 ♟xf5 22 ♟xf5 exf5 ve Siyah için güzel bir oyunsonu" – Mednis.

"15...♟e7 ilk gerçek hata bu gibi gözüktüyor. Siyah veziri güvenli bir yere kaçmadan piyonu iade ediyor. Doğru olan 16 a3 ♟a4 17 ♟c3 ♟c6 18 ♟ad1'den sonra Siyah'ın fazla piyonu pek bir işe yaramaz ama konumu iyi savunma imkânları sunmaktadır" – Timman.

16 exd5 ♟e7 17 c4! (D)

“Açılışı özetlersek: Siyah kısıtlandırılmış, şahı merkezde ve ancak vezirler değiştiikten sonra güvende olabilir. Belki de Bobby bu hamleyi görmedi? ‘Feda edilen piyon’ karşılığında Siyah kumara benzer bir konum elde ediyor. Tatmin edici bir savunma yok ama Bobby en kısa sürede kaybetmeyi ‘beceriyor’” – Mednis.

“Beyaz güçlü bir merkezi konumu elde tutmaya devam ediyor” – Timman.

17...f5

“At için güçlü bir kare fakat Fischer önemini fazla abartmış gözüküyor” – Timman.

18 d3

“18 f2 daha pasif olurdu” – Mednis.

“Siyah kendine 18...a5 ve 19...a4 sonrası alan yaratırdı” – Timman.

18...h4

Karşı saldırı için ümitsiz bir çaba. Maçta ilk defa Fischer ilk 18 hamle için Spassky’den daha fazla zaman harcadı. Şimdi 19...g3+ fikri var, ama bu tehdit kolaylıkla engelleniyor.

18...exd5 19 cxd5 19...0-0-0 ve 20...d6 sonrası Siyahın savunma şansı var – Timman. (19 c3! dxc4 20 e4+ ve at d5- karesine yıkıcı bir etki ile gelirdi – Timman.) 19...b5? 20 fxf5 exf5 21 d1d2 exf1 22 fxf1 ve Beyaz kazanır. – Krogus; Siyahın en iyi şansı 18...b6 olurdu. 19 c3 e3 20 c2’den sonra konum kritik. Özellikle şah merkezdeyken Beyazın güçlü c- ve d- piyonlarına karşı mücadele etmek neredeyse imkânsız – Timman.

19 g4!

“19...g3+ tehdidini kaldırmakla kalmıyor ayrıca f5-karesindeki atı alarak, rakibini çok kötü bir arka arkaya

üçlü (bingeç) piyon yapısıyla bırakmakla tehdit ediyor” – Timman.

19...d6 20 d1d2

20 dxe6 fxe6 21 g6+ e7 varyantında Siyahın kazanma ihtimali var!

20...f5?!

Kritik bir hata. Fischer olayların gelişmesi için pasifçe beklemek istemiyor fakat bu sözüm ona aktif hamle sadece Beyaza yardım eder.

“20...g8 daha iyiydi” – Mednis;

“Bu çok kötü, fakat mümkün olan tek hamle olan 20...exd5 sonrasındaki konum 21 exd7+ exd7 22 fxd5 ile terk edilebilir olurdu” – Timman.

21 a3! b6

“21...a4’e karşı 22 c3 ve sonra 23 c5 var” – Krogus. “23 xh8” – Timman.

22 c5! b5

“Bu hemen kaybeder, ama 22...a7 23 cxd6 fxd4 24 dxe6 exf5 25 f5 de daha iyi olmazdı” – Timman.

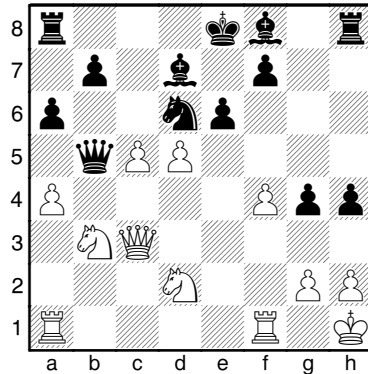
23 c3!

24 a4 ölümcül bir tehdit

23...fxg4

“23...g8 24 a4 g7 fikri 25 d4 yüzünden kurtarmıyor.; 23...h7 24 a4 g7 25 d4 exd4 26 fxd4 a5 27 f3 kazanır” – Timman.

24 a4 (D)

“Sonunda veziri kazanıyor. Fischer geri kalan hamleleri oynamasa da olurdu” – Timman.

24...h3

Konum ümitsiz.

25 axb5 hxg2+ 26 xg2 h3 27 f6 f5 28 c6 c8 29 dxe6 fxe6 30 fe1 e7 31 exf6 1-0

Spora meraklı olan Spassky yüksek atlama, yüzme ve boksta mücadele etmiştir. Sanatta ise geleneksel Rus zevkine sahip olarak Puşkin, Bunin, Tolstoy, Dostoyevsky ve Pasternak’ın eserlerini okuduğu söylenir. İlk evrensel oyuncu olarak tanımlanan Spassky sıra dışı karakteri ve oyunlarıyla satranç tarihinin unutulmazları arasındadır.

10. Dünya Satranç Şampiyonu
Boris Vasilievich Spassky
(1937-2025)